

יום הזיכרון לשואה ולגבורה – מדריך למורה

יום הזיכרון לשואה ולגבורה מצוין מישראל בשבוע שבין חג הפסח לבין יום העצמאות. מועד זה, אשר נחקק באופן רשמי בישראל ("חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה"), נושא חשיבות עליונה במדינת ישראל ועבור העולם היהודי כולו, ולכן החלטנו להקדיש לו מערך שיעור מיוחד.

העיסוק בנושא השואה עלול להיות מורכב למדי. חלק מהמשתתפים עשויים לגלות רגישות מיוחדת לעניין בשל קרבה משפחתית לנושא, בעוד אחרים עשויים להירתע מהנושא ולהגיב בחשש או ביקורת. בקהילות מסוימות, דיון על השואה עלול להיות טעון במיוחד (בגרמניה או אוסטריה, למשל), ולכן חשוב לתכנן את השיעור בהתאם לקהל היעד ולגלות רגישות לחוויות המשתתפים ותחושותיהם.

המערך שלפניכם מציע שיעור עברית סביב השואה מלווה במצגת, וכולל אוצר מילים הקשור לנושא, קטעי קריאה, שירים והצעות לדיון. אתם מוזמנים להשתמש בחומרים אלו כבסיס לפעילות ולהוסיף דברים משלכם.

מהלך השיעור

א. יום השואה בישראל (20-25 דק')

פתחו את השיעור בהסבר כללי על יום השואה בישראל.

1. הציגו את השם שנבחר למועד זה: "יום הזיכרון לשואה ולגבורה" (שקופית 1).

הסבירו את המילים "זיכרון", "שואה" ו"גבורה".

מדוע הוחלט לקרוא ליום זה דווקא כך? אילו ערכים ומסרים טמונים בשם זה?

2. הציגו את התאריך שנבחר לציון יום השואה (שקופית 2). בעזרת השקופית, הסבירו את המניעים להחלטה על מועד זה.

3. הציגו את מאפייני יום השואה בישראל (שקופית 3). בעזרת השקופית, תארו את הדרכים שבהם מציינים את יום השואה ואת האווירה בישראל באותו יום. אתם מוזמנים לשתף בחוויות אישיות, וכן להציג סרטונים להמחשה.

<https://www.youtube.com/watch?v=BgFaxP0Xx7U> – צפירה בירושלים

<https://www.youtube.com/watch?v=4Kpqrij-pNn4> – טקס יום השואה וכתבה באנגלית

דיון:

האם מנהגי הזיכרון של יום השואה ייחודיים לישראל או אוניברסליים?

אילו מהמנהגים מקובלים גם בימי זיכרון לאומיים בארצותיכם? אילו מנהגים ייחודיים לישראל? האם הם מבטאים ערכים יהודיים?

מה דעתכם על המאפיינים והפעולות של יום זה?

האם עמידה בצפירה היא מנהג רצוי? (כדאי להתייחס לעמדת החרדים הטוענים כי מודבר במנהג נוכרי, ולכן רבים מהם מסרבים לעמוד בצפירה).

האם נכון לדעתם ליצור טקסים/אירועים אלטרנטיביים לטקסים הממלכתיים? (בהקשר זה ניתן לספר על יוזמות חדשות שהתפתחו בישראל בשנים האחרונות, כמו ערבי הדיון והמופעים שנערכים בערב יום השואה בתיאטרון הפרינג' "תמונע", מעגלי שיח (של קבוצת "זיכרון ובדין") ופרוייקט "זיכרון בסלון", שבו מתכנסים אנשים באופן עצמאי בערב יום השואה לדיון ומפגש עם ניצולים (אנשי-עדות).

האם הייתם מוסיפים מנהגים או דפוסיים אחרים ליום השואה?

כיצד מציינים את יום השואה בקהילותיכם?

האם מציינים אותו באותו מועד שבו הוא מצוין בישראל או בתאריך אחר?

האם על יהודי התפוצות לציון את יום הזיכרון לשואה ולגבורה באותם אופנים כמו בישראל או בצורה שונה? אילו טקסים/ריטואלים ומנהגים אינם יכולים להתקיים בתפוצות כפי שהם מתקיימים בארץ? אילו אלטרנטיבות יכולים ליצור יהודי התפוצות לזכרון השואה?

ב. השואה ואני: לימוד אוצר מילים הקשור לשואה ודיון על הזיקה האישית לנושא (20-15 דק')

הציגו את שקופית 4, המציגה מפות של האוכלוסייה היהודית באירופה לפני השואה ואחריה. מפות אלו מעידה, למעשה, על הממדים העצומים של ההשמדה ומלמדת על מספר הקורבנות בארצות השונות. המפה נועדה כ"טריגר" לעידוד המשתתפים לספר על הקשר האישי שלהם לשואה: מה המוצא המשפחתי שלהם? האם הם מהווים דור שני, שלישי או רביעי לשואה? האם יש או היו ניצולים/קורבנות בקרב בני משפחתם? האם הם מכירים אנשים שהיו בשואה?

חלקו את אוצר המילים ועברו על החלק הראשון. ערכו סבב קצר שבו המשתתפים יציגו את זיקתם האישית לשואה בעברית, בעזרת אוצר המילים.

שאלות לדוגמא:

האם אתה מכיר/ה ניצולי שואה?

האם אתה דור שני/שלישי/רביעי לשואה?

מה המוצא של ההורים שלך?

איפה נולד/ה סבא/סבתא שלך? איפה נולד/ה סבא-רבא/סבתא –רבתא שלך?

האם היו לך קרובי משפחה שנספו בשואה?

האם לסבא/סבתא שלך היו חברים שנרצחו בשואה?

תרגלו את השיחה במשך מספר דקות (ניתן ומומלץ להזמין את המשתתפים לשאול שאלות דומות את חבריהם). לאחר מכן, אפשרו למשתתפים לשתף בסיפורים אישיים בשפתם, אך עודדו אותם להשתמש במילים החדשות שלמדו במהלך דבריהם.

ג. קטעי קריאה

בחרו קטע או שניים מבין הקטעים המוצעים בשקופיות 7-9. למדו את אוצר המילים של הקטע, ולאחר מכן קראו אותו ביחד עם התלמידים¹.

הקטע מתוך הילדים מרח' מאפ"ו (שקופית 7) הוא דיאלוג בין בת ואם; לפיכך, מומלץ לבחור שני משתתפים אשר יקראו את הטקסט כדיאלוג (ניתן לקרוא אותו פעמיים-שלוש, כל פעם בהקרת צמד משתתפים אחר).

הקטע מתוך "רציתי לעוף כמו פרפר" (שקופית 8) מתאר חוויה של ילדה שאינה מורשה ללמוד בבית-הספר מפאת היותה יהודיה. גם כאן, כדאי לבחור שני משתתפים - הילדה והשוער - שיקראו את הטקסט בהתאם לדמויות.

השיר "כתוב בעיפרון בקרון החתום" (שקופית 9), שנכתב על ידי המשורר דן פגיס (יליד בוקובינה, שעבר את השואה כילד) הפך לאחד השירים המכוננים בטקסי יום השואה. רבים נוהגים לקרוא אותו בצורה מחזורית, ואתם יכולים לערוך קריאה דומה בכיתה, כאשר המשתתפים יקראו את השיר זה אחר זה. הסברים על השיר ניתן למצוא בויקיפדיה, או באתר: http://www.hefer.org.il/page_6187

ד. שירים

בחרו שיר או שניים מתוך השירים המופיעים במצגת.

השמיעו את השירים, ולאחר מכן למדו את אוצר המילים (מילות השירים ואוצר המילים מובאים בקובץ נפרד).

קראו את השיר בעברית ובתעתיק, כאשר אוצר המילים מונח לפני התלמידים.

וודאו כי כולם מבינים את המילים, וקראו אותו עם המשתתפים פעמיים נוספות: בתחילה כל משתתף יקרא שורה, ולאחר מכן כולם יקראו את השיר יחדיו. לבסוף השמיעו את השיר פעם נוספת, ועודדו את המשתתפים להצטרך לשיר.

ה. דפי עד (אופציונאלי)

לסיום השיעור, ניתן להציג בפני המשתתפים דפי עד. עודדו את המשתתפים להבין את הפרטים שאותם נדרשים העדים למלא בעברית. במידה שהמשתתפים יודעים לקרוא אותיות כתב, הם יכולים לנסות ולפענח גם את הפרטים אודות הנספים. מצ"ב דוגמאות של 5 דפי עד שמולאו ע"י ניצול השואה אברהם גוטסמן. תוכלו להנחות את המשתתפים לנסות ולהבין מתוך השאלות את קרבנו האישי לכל אחד מהקורבנות.

חלקו למשתתפים דפי עד ריקים. הזמינו משתתפים בעלי זיקה אישית לשואה (הכרות עם ניצולים, משפחה שעברה את השואה או קורבנות שהיו במשפחה) למלא עדויות בעברית (או בתעתיק). ניתן לעשות זאת כשיעורי בית או למלא זאת בכיתה.

להורדת דפי עד: http://www.yadvashem.org/yv/en/downloads/pdf/daf_ed_he.pdf

¹ הטקסטים מופיעים בליווי תעתיק ואוצר מילים בקובץ נפרד. שני הקטעים הראשונים מובאים במכוון ללא תרגום, במטרה לעודד את יכולות ההבנה של המשתתפים מתוך ההקשר (בעזרת אוצר המילים).

